

Kolme käsitystä novellista

Novellista ollaan monta mieltä: yhdelle se on helppo välipala, toinen taas kokee novellin vaikeaksi ja vaativaksi niin lukijan, kirjoittajan kuin kirjakaupankin kannalta. Noukimme kohinasta kolme novelliin liittyvää käsitystä, joita kommentoivat kirjailijat Anu Silfverberg ja Jani Saxell.

Käsitys 1: Novelli on vaikea laji

Anu Silfverberg:

Kaikki kirjoittamisen lajit ovat enimmänsä aikaa vaikeita. Muistaakseni **Tuuve Aro** kuvaasi asiaa näin: novellin voisi olettaa romaania helpommaksi kirjoittaa, koska se on lyhyempi, mutta samalla tavalla novellissakin on ratkaistava, mikä on tekstin pointti. Isojen ratkaisujen päättäminen tekstissä voi olla yhtä työlästä riippumatta siitä, onko teksti viisi vai viisisataa sivua.

Väite, että novelli olisi lukijalle romaania vaikeampi, on minulle arvoitus. Nautin yhtä lailla hyvistä novelleista kuin hyvistä romaaneista, joskin aloin lukea novelleja vasta myöhään, aikuisiässä. Nuorempana luin romaaneja ja runoja, en oikein tiedä miksen novelleja, mutta ehkä syynä olivat koulussa luetut novellit, ne

eivät vain herättäneet kiinnostustani. Vasta yliopistoaikoina löysin itseäni miellyttäviä novelleja. Siinä mielessä novelli on samanlainen kuin romaani: novelleissa esiintyy eri tyyliä ja genrejä siinä kuin romaaneissakin, ja lukijan kannalta tekstin pituutta tärkeämpää on löytää sellaista mikä itseä eniten miellyttää. En myöskään usko "porttiteoriaan", että novelli lyhytensä takia houkuttaisi vähän lukevan ihmisen kaunokirjallisuuden maailmaan. Teksti joko vetää tai ei vedä.

Jani Saxell:

En koe novellia haastavammaksi kuin romaania, itse asiassa pikemminkin toisin päin. onhan lajassa romaanissa fyysisestikin paljon enemmän työtä.

Usein kuulee väitettävän tsehovilaisessa hengessä, että novelli olisi mahdottoman ankara laji sanankäytön taidollisuuden ja loputtoman sanojen nyansseilla pelaamisen vuoksi. Mutta kyllä novellinkin puitteissa on mahdollista luoda maailmoja ja henkilöitä, kokeilla erilaisia kerronnallisia juttuja.

Olen kokenut, että varsinkin pidempien novellien kirjoittaminen on samanlainen vapauden valtakunta kuin runous tai pitkä proosa. Ei ole sellaista tarinaa, jota ei voisi kertoa myös novellissa, eikä sellaista tyyliä, jota ei voisi kokeilla novellissa siinä kuin romaanissakin. Olen novellistina omaksunut hieman liiankin työtä pelkäämättömän asenteen: olen kirjoittanut pitkiä scifi- ja maagisrealistisia novelleja

(Huomispäivän vartijat, Avain 2007), joista muutamaaan täytyi tehdä taustatyötä enemmän kuin toiset tekevät romaania varten. Esikoiskokoelmani *Ensilumi* (WSOY 2002) oli siinä mielessä helpompi kirja, että sen novellit liikkuvat paljon enemmän nykyarjessa ja -Helsingissä, osin myös omaelämäkerrallisissa merkeissä.

Lukijan kannalta novellin "vaikeus" kenties tulee siitä, että joka tarinan yhteydessä pitää eläytyä aina uusiin tilanteisiin ja ihmisiin, kun taas romaanissa maailmaa luodaan ja henkilöitä syvennetään koko kirjan mittaan. Novelli on enemmän extremelaji, hyppy aina uusiin todellisuuksiin.

Omiin kokoelmasuosikkeihini lukeutu esimerkiksi vietnamilais-australialais-amerikkalaisen **Nam Len Merimatka**

(Like 2009). Siinä mennään jokaisessa tarinassa uusiin sfääreihin. Latinalaisen Amerikan slummeista ja jengeistä nyky-Teheraniin tai toisen maailmansodan aikaan Japaniin, luodaan yhä uudelleen nahkaa tyylin ja tunnelmien suhteen.

Mielenkiintoinen novellin ja romaanin välimuoto on pienoisromaanin, jota on Suomessa harjoitettu turhankin vähän sitten **Mika Waltarin** päivien. Toinen on niin sanottu "yhdistelmäromaanin", joissa kaikki liittyy kaikkeen, on tarinasta toiseen ulottuvia paikkoja, henkilöitä ja kantavia teemoja. Yksittäisistä tarinoista syntyy romaanin kokonaisuus, kuten vaikkapa **Maarit Verrosen, Armas Alvarin** ja **Riku Korhosen** kirjoissa. Samankaltaista episodimaisuutta nähdään paljon myös nykyelokuvassa.

"Luulisi, että nopeasti liikkuvien ärsykkeiden, kaiken pätkä- ja säläjournalismin ja Facebookin aikana novellilla ei olisi hätäpäivää."

Käsitys 2: Novelli on vaikea myydä

Anu Silfverberg:

Näin väitetään, ja ilmeisesti niin onkin, vaikka minun on sitä vaikea ymmärtää. Voisiko kyseessä olla jokin markkinoiden uskomus, joka tuottaa oman todellisuutensa? Olen ajatellut tätä vain vaiheeksi, se menee aikanaan ohi ja novelli tekee paluun myös kaupallisessa mielessä.

Itse en ole kokenut kustantajan puolelta vastahakoisuutta novelli- tai esseekoelman julkaisemiseen, en myöskään huomannut, että novellikokoelmaa olisi markkinoitu heikommin kuin romaania. Julkisuudessa sen sijaan novellikokoelmani oli esillä selvästi vähemmän, mutta tähän voi vaikuttaa sekin, että romaani oli esikoisteokseni ja sai siksi suurempaa huomiota.

Jani Saxell:

Varmasti novelli on vaikeampi myydä ja markkinoida. Suomalaiselta kirjailijalta

usein halutaan maailmalla mieluummin romaanin kuin novellikokoelma, ja ulkomaisen kirjailijan suomentaminen alkaa yleensä hänen romaareistaan. Toisaalta tämä, kuten moni muukin asia, saattaa olla kustantajien ja kirjakauppojen itsensä luoma tilanne. Kun asennoidutaan jo valmiiksi niin, etteivät novellit kuitenkaan myy, siitä tulee itseään toteuttava ennustus. Varmasti novelleilla olisi helpompaa, jos kustannus- ja kirjakauppa-alan ihmisten ennakkoluulot hälvenisivät eikä novelleja nähtäisi vain rahareikänä, jolta ei voi odottaakaan mitään.

Olen palannut kymmenen vuoden jälkeen WSOY:lle, ja kun olen viimeiset kaksi ja puoli vuotta tehnyt romaania, en osaa tosiaankaan sanoa, kuinka tuleviin novellikokoelmiin – joita varmasti vielä tulee – aikanaan suhtaudutaan. Toisaalta en ole tästä kauhean peloissani. Isoilla on varaa julkaista myös niitä kirjoja, joihin ei

liity kauhean suuria tuotto-odotuksia. Ja toisinaan novellit saavat hyvinkin suopean vastaanoton, mieleen tulee nuori **Juha Seppälä** ja **Rosa Liksom**, uudemmista kirjailijoista **Maarit Verronen** ja **Sari Mikkonen**. Heidän tuotannoissaan novelli ja lyhytproosa ovat olleet hyvinkin keskeisellä sijalla, eikä se ole tahtia haitannut.

Novellin ympärille voisi kernaasti rakentaa Suomessakin enemmän toimintaa. Olen kuullut Saksassa ja Balkanilla kiertäneiltä kollegoilta, että siellä lausunntatilausuuksiin todella tulee väkeä, kenties maksetaan sisäänpääsystä ja kuunnellaan hartaina. Myös niinkin erilaisissa maissa kuin Yhdysvallat ja Venäjä novelli on voimissaan, koska lehdissä edelleen julkaistaan proosaa. Suomesta tämä lukemistolehtien traditio on ikävä kyllä karissut, ja vaikka erilaisia kesäkokertomuksia sanomalehdissä julkaistaan, ne ovat yleensä aika lailla kirjallista kevytlevyä.

"Minäkin varmaan klikkaan, jos linkissä lukee Brad Pitt kännissä munasillaan, mutta ei se tarkoita, että Brad Pitt kännissä munasillaan on se, mitä toivon ja odotan journalismilta."

Käsitys 3: Nettisurffari haluaa nopeaa, helppoa ja ilmaista tekstiä, "oikea" lukija haluaa romaanin.

Anu Silfverberg:

On lukijoita aliarvioivaa kuvitella, että ihmiset jakautuvat mittarille, jonka toisessa päässä on iltalehtien nettisivut ja toisessa päässä **Dostojevski**. Uskomus keskittymiskyvyttömyydestä nettisurffaajasta on viime aikoina haastettu, journalismiltakin halutaan yhä laatua, hyviä taustoituksia sekä faktoja, ja ihminen, joka viettää aikaa netissä voi kuluttaa runsaasti myös kulttuuria.

Minäkin varmaan klikkaan, jos linkissä lukee *Brad Pitt kannissa munasillaan*, mutta ei se tarkoita, että Brad Pitt kannissa munasillaan on se, mitä toivon ja odotan journalismilta. Se on vain syötti,

johon tarttuu koska se on siinä – pelkkä klikkausten määrä ei oikeasti kerro mitään siitä, mitä lukija eniten haluaa.

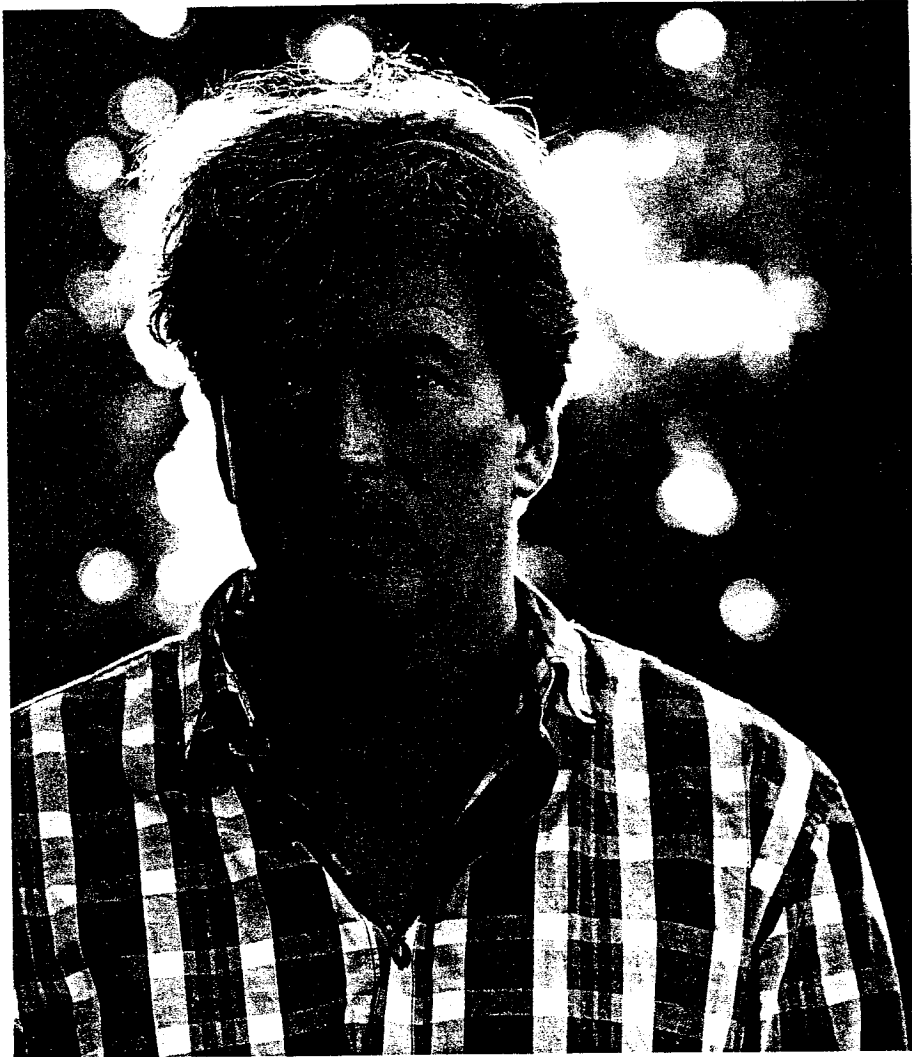
Jani Saxell:

Luulisi, että nopeasti liikkuvien ärsykkeiden, kaiken pätkä- ja sääljournalismin ja Facebookin aikana novellilla ei olisi hätäpäivää. Siinä voisi toimia myös kemiallisista aineista vapaa porttiteoria: ihmiset siirtyisivät nettinovelleista kovakantisten kirjojen pariin. Näyttää kuitenkin käyneen juuri päinvastoin, välitöntä reagoitua vaativan informaatiovyöryyn vastapainoksi suomalaiset tahtovat tuhteja romaaneja, uppoutua tarinoiden virtaan.

Olen suunnattoman onnellinen siitä, että novelli voi hyvin genrekirjallisuuden harrastajien piirissä ja internetin vertaisryhmissä, joissa kaikkia kannustetaan kirjoittamaan itse. Jos tämä syö novellin arvoa "vakavan" kirjallisuusväen silmissä, se on kyseisen väen oma ongelma ja häpeä. Ei ole mitään kirjallisuudenlajilta pois, että jollain toisella sektorilla on vireää harrastajakirjoittajatoimintaa, jota kirjallisuusinstituutioihin sisäänrakennettu elitismi ja menneiden suuruuksien palvonta ei ole kyennyt lannistamaan.

Ville Hänninen, kuvat: Tomi Kontio

Älä käy romaaniin heti

Gå inte genast ut i epiken

Kjell Westö haki ominta kirjoittamisen muotoaan vuosikautia. Runoista ja journalismista ei sellaiseksi ollut.

- Jos purin STT:n sähköttä *Hufvudstadsbladetissa*, tärkeitä työkaluja olivat vielä 1980-luvulla pitkä liimatuubi ja sakset. Ensimmäiset kirjani nakutin Facit-merkisellä kirjoituskoneella. Kun virheitä tuli, korjasin tekstiä Tipp-Exillä, joka otti musteen alta pois. Se oli nerokas keksintö, **Kjell Westö, 52**, muistelee.

Muistelee, koska voi. Ajan kulu ja valtavat taloudelliset-teknologiset muuttokset ilmenevät purevimmin yksityiskohdissa. Kun asiat ovat muuttuneet tarpeeksi, niitä ei enää muista. Muiden kuin aikaisten on hyvin vaikea päästä niihin edes kiinni. Mikä käsitaitto, mikä repro?

- Lapseni kysyi kerran minulta 1990-luvulla, että 'mikä tuo juttu niinku on, että te käänsitte levyjä'. Hän ei kyennyt hahmottamaan koko ajatusta. Itsekin aloin miettiä, että se vaikutti koko tapamme ajatella musiikkia: levykoko-

naisuuksia ja pitkäsoiton dramaturgiaa.

Arjen käytäntöjen selvittäminen on vaikeaa, mutta kuitenkin mahdollista. Eri aikakausien mentaliteetit ovat oikeastaan vielä haastavampia. Jälkikäteen kirjoitetut kirjat tyrkyttävät herkästi jälkiviisauksia.

- Yksi tapa kirjoittaa historiallisia romaaneja on tietysti olla välittämättä pikuseikoista. Ihminen on pohjimmiltaan hyvin samanlainen vuosisadasta toiseen. Hyvä romaani voi sijoittua antiikkiin ja kuvata nykyaikaisen oloista ihmistä.

Lukeminen, lukeminen ja lukeminen

- Minä olen kuitenkin yhteiskunnallinen ja psykologinen realisti. *Leijoissa Helsingin yllä* pystyin tukeutumaan paljon myös omaan muistiini, *Isän nimeen* vaati jo perusteellista tutkimusta. Haluan kuvata menneitä tapahtumia mahdollisimman oikein, Westö linjaa.

Miten se on edes mahdollista?

- On vain yksi tapa: lukeminen, lukeminen ja lukeminen. Menen Kansalliskirjastoon kuukausiksi. Minulla on erään antikvariaatin pitäjän kanssa diili, että kun alan tehdä uutta kirjaa, hän laittaa aihepiiriin liittyviä kirjoja syrjään. Kun tein "Kangastusta", erällä ystävälläni oli *Elokuva-aitan* vuosikertoja. Ne ovat aarteita.

Juuri ilmestynyt romaani *Kangastus 38* (Otava) syntyi Tukholmassa, Visbyssä, Korppoossa ja Helsingissä. Westö raahasi rakkaita lähteitään edestakaisin.

- Jouduin maksamaan kassieni ylipainosta, kun lentokoneeseen meni 35 kiloa. Yksi puoli minusta fantisoi sähkökirjoita, jotka ratkaisisivat kaikki maalliset ongelmat. Toisaalta monia käyttämiäni lähteitä ei varmaan koskaan siirretä sähköiseen muotoon, eikä kaikkea saa googlettamalla. Ehkä onnistunut työprosessi edellyttää kantamista ja kärsimistä.

Westö nauttii valmisteluvaiheesta. Sille on myös käytännön syitä. Hän pohtii,

Kjell Westö sökte länge en form för sitt skrivande. I poesin och journalistiken hittade han den inte.

- När jag redigerade FNB-telegram på Hufvudstadsbladet var mina viktigaste redskap limtub och sax. Mina första böcker knackade jag ner på en skrivmaskin av märket Facit. Blev det fel korrigerade jag med Tipp-Ex som avlägsnade färgen. Det var en genial uppfinning, erinrar sig Kjell Westö, 52.

Erinrar sig, för att han är en som kan. Tidens gång och de enorma ekonomisk-tekniska omvälvningarna syns mest markant i detaljerna. Men när de förändrat sig tillräckligt faller de i glömska. Andra än samtida kan ha svårt att föreställa sig dem. Vaddå ombrytning, vaddå repro?

- Ett av mina barn frågade gång på gång om "den där grejen att ni vände skivorna, vad var det". Han kunde inte fatta tanken. Jag började själv fundera att det säkert inverkar på hela vårt sätt att

tänka på musik: i termer av album och longplay-dramaturgi.

Att reda ut vardaglig praxis är svårt, men möjligt. I själva verket är olika tidsepokers mentalitet ännu svårare att kartlägga. Böcker som skrivits i efterhand levererar också ofta efterklokhet.

- Ett sätt att skriva historiska romaner är förstås att strunta i petitesser. Människan är sig ganska lik genom århundradena. En bra roman kan vara placerad i antiken men beskriva dagens människa.

Läsa, läsa, läsa

- Jag är ändå en samhällelig och psykologisk realist. *I drakarna över Helsingfors* kunde jag också lita till mitt eget minne, men *Vådan av att vara Skrake* krävde mer grundliga efterforskningar. Jag vill skildra det förflutna så riktigt som möjligt, säger Westö.

Men hur är det överhuvudtaget möjligt?

- Det finns bara ett sätt. Att läsa, läsa och läsa. Jag sitter i månader på Nationalbiblioteket. Och jag har ett avtal med ett antikvariat; när jag börjar på en ny bok lägger innehavaren undan böcker som har anknytning till ämnet. När jag skrev "Hägringen" visade det sig att vän till mig

"Ett sätt att skriva historiska romaner är förstås att strunta i petitesser."

että ei ehkä pohjimmitaan nauti kirjoittamisesta niin paljon kuin jotkut.

- Flow-tila on tietysti upea ja teen romaania loppuvaiheessa kellon ympäri – mutta en rakasta koneen ääressä perseelläni istumista. Olen aika fyysinen ihminen ja tykkään liikkua.

Pitkällä kiitoradalla

Westön mukaan kirjailijoita on kahdenlaisia. Toiset alkavat aika pian kirjoittaa ja repivät sitten vaikka kaiken auki. Minä kiertelen ja kaartelen aiheitani hirmuisen pitkään, vuoden tai kaksikin. Mietin kokonaisuuden hyvin pitkälle, ennen kuin edes ryhdyn kirjoittamaan. Ex-vaimoni tapasi sanoa, että mulla on valtavan pitkä kiitorata, kolmesta neljään vuotta romaaneihinsa käyttävä kirjailija kertoo.

Useimmat Westön kirjat sijoittuvat Suomen historian eri vaiheisiin. *Leijat Helsingin yllä* (Otava 1996) 1960–80-luvuille, *Missä kuljimme kerran* (Otava

2006) vuosiin 1905–1938, *Älä käy yöhön yksin* (Otava 2009) jälleen 1960-luvulle ja **Sari Poijärven** kanssa tehty valokuvakirja *Kasari* (Otava 2011) 1980-luvulle. Hän lukee teoksiaan varten ennen kaikkea muistelmia, vanhoja kirjeitä ja lehtiä.

- Välillä juutun ihailemaan vanhoja mainoksia ja harhaudun varsinaisesta kohteestani, mutta sekin on tarpeellista ajankuvan saamiseksi. Eniten tuijotan valokuvia ja mietin ihmisten ulkoista olemusta ja sisäistä elämää.

Varsinkin 1900-luvun alusta on säilynyt hyvin vähän elävää kuvaa tai muita taltiointeja. Löytyvä kuvamateriaali on sitäkin arvokkaampaa. Vuoteen 1938 sijoittuvaa *Kangastus 38:aa* varten Westö katsoi **Peter Von Baghin Helsinki, ikuisesti** -dokumenttielokuvaa (2008). Sen viimeisessä, kolmen minuutin pituisessa kohtauksessa ihmisiä vaeltaa Esplanadilla sisällissodan aikaan, kun saksalaiset ovat valloittaneet kaupungin.

- He kävelevät kohti Senaatintoria, jossa on vastaanotto. Kaikesta näkee, että sota on juuri päättynyt. Miesten ja naisten, nuorten ja vanhojen ilmeistä kuvastuu voitonriemu, helpotus, viha. Katsoin kohtausta DVD:lta kymmeniä kertoja, usean illan ajan pysäytyskuvina.

Universaaleja romaaneja Helsingistä

Tarkasti kaupunkimiljöötä kuvaavalle Westölle on soviteltu moneen oiteeseen Helsinki-kirjailijan manttelia. Hän suhtautuu ajatukseen penseästi.

- Se tekee minusta tyhmemmän kirjailijan kuin olen. Puhutaanko **Paul Austerista** koko ajan New York -kirjailijana? Ainakaan se ei leimaa häntä provinsiaaliseksi.

Westön kaikki pitkät teokset ovat sijoittuneet eri puolille Helsinkiä, mutta hän pitää niitä pikemminkin eurooppalaisina romaaneina.

- *Missä kuljimme kerran* ja *Kangastus 38* esimerkiksi ovat universaaleja tarinoita, jotka liittyvät 1900-luvun ihmisen historiaan, yksilön hapuiluun valtaviin yhteiskunnallisten muutosten keskellä. Sama ristiriita näkyy minussa poliittisestikin: yhtäältä olen

”Jag fick lova att betala för övervikt, jag hade 35 kilo med mig på planet. En del av mig fantiserade om e-böcker som skulle lösa alla världsliga problem”

ägde hela årgångar av tidskriften *Elokuva-aitta*. Det var en guldgruva.

Nyss utkomna *Hägring 38* (Schildts & Söderströms) kom till i Stockholm, Visby och Korpo och Helsingfors. Westö släpade sin kära källlitteratur fram och tillbaka.

- Jag fick lova att betala för övervikt, jag hade 35 kilo med mig på planet. En del av mig fantiserade om e-böcker som skulle lösa alla världsliga problem. Å andra sidan kommer många av mina källor aldrig att digitaliseras, och allting går inte att googla. Det kan hända att en lyckad skrivprocess också förutsätter en del slita och släpa.

Westö njuter av förberedelseskedet. Det har sina randiga skäl. Kanske han inte njuter så mycket av själva skrivandet så mycket som vissa andra, säger han.

Att vara i det där flow-tillståndet är förstås fantastiskt, och i slutskedet av en

roman skriver jag dygnet runt – men jag älskar inte att sitta där på min rumpa framför skärmen. Jag är en ganska fysisk person och tycker om att röra på mig.

Lång startbana

Enligt Westö finns det två slags författare.

- Vissa börjar skriva ganska fort och är redo att riva upp alltsammans om det behövs. Jag går som katten runt het gröt runt mitt ämne, ett år, kanske två. Jag funderar på helheten väldigt länge innan jag överhuvudtaget börjar skriva. Min före detta fru brukade säga att jag har en enormt lång startbana, säger Westö, som använder tre till fyra år för varje roman.

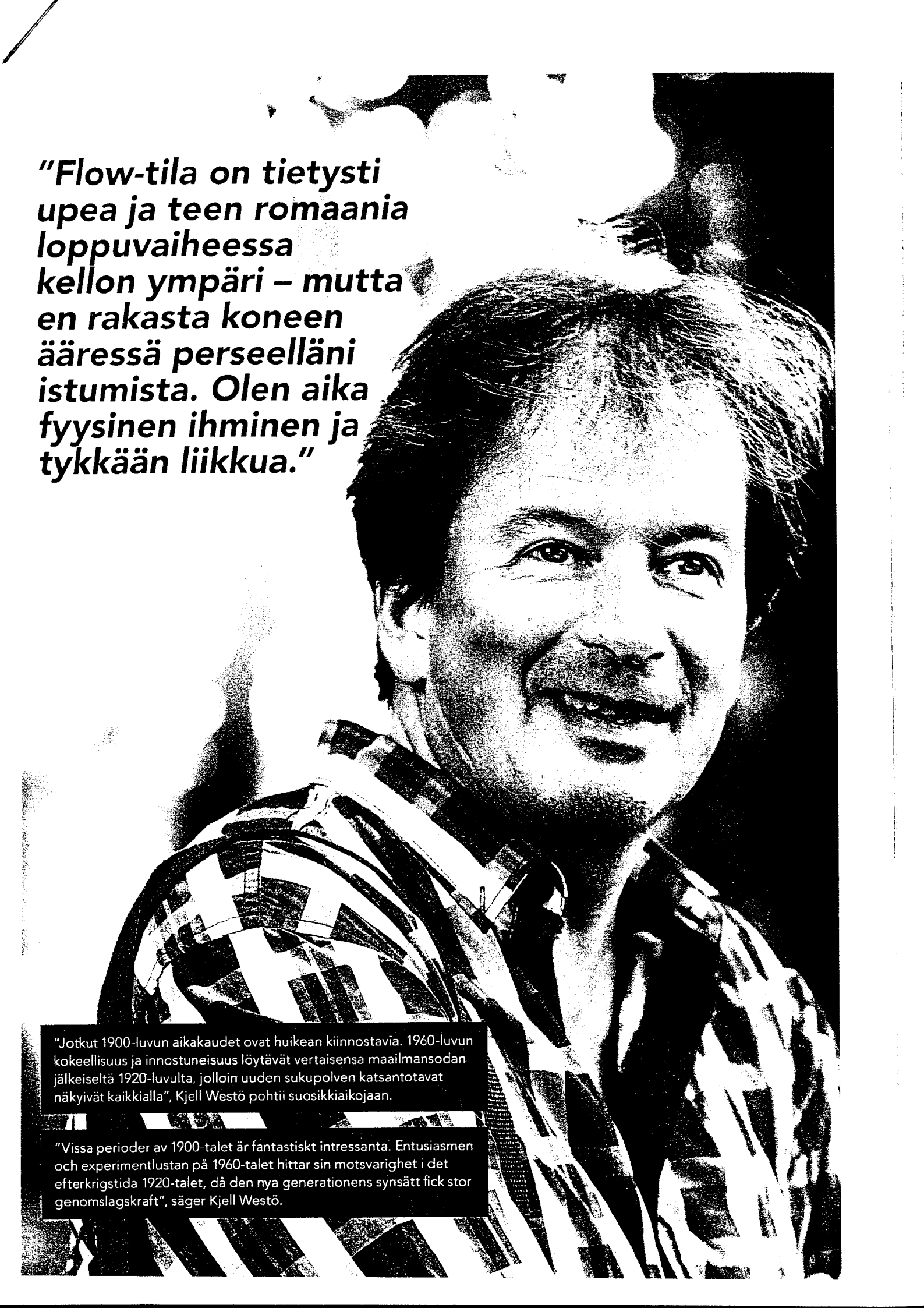
De flesta av Westös böcker kan placeras in i olika skeden av Finlands historia, *Drakarna över Helsingfors* (Söderströms 1996) till 1960-1980-talet. *Där vi en gång*

gått (Söderströms 2006) till åren 1905-1938, *Gå inte ensam ut i natten* (Söderströms 2009) en gång till 1960-talet och fotoboken *Kasari* (Otava 2011) som han gjorde i samarbete med **Sari Poijärvi** handlar om 1980-talet. Bakgrundsläsningen är framför allt memoarer, gamla brev och teckningar.

- Ibland fastnar jag i gammal reklam och kommer på avvägar, men också det är nödvändigt för att skapa en tidsbild. Mest av allt glör jag på gamla fotografier, begrundar människornas yttre och deras inre liv.

Särskilt från 1900-talets början finns mycket lite levande bildmaterial eller andra inspelningar. Det som finns är desto värdefullare. Inför *Hägring 38* såg Westö **Peter von Baghs** dokumentärfilm om Helsingfors. I den tre minuter långa avslutande sekvensen ser man människor på Esplanaden vid tiden för inbördeskriget, när tyskarna har intagit staden.

- De går mot senatstorget, där man ordnat stor mottagning. Man ser på allt: att kriget precis har tagit slut. I allas ansikten, hos män och kvinnor, unga och gamla avspeglas triumf, lättnad, hat. Jag tittade

"Flow-tila on tietysti upea ja teen romaania loppuvaiheessa kellon ympäri – mutta en rakasta koneen ääressä perseelläni istumista. Olen aika fyysinen ihminen ja tykkään liikkua."

"Jotkut 1900-luvun aikakaudet ovat huikean kiinnostavia. 1960-luvun kokeellisuus ja innostuneisuus löytävät vertaisensa maailmansodan jälkeiseltä 1920-luvulta, jolloin uuden sukupolven katsantotavat näkyivät kaikkialla", Kjell Westö pohtii suosikkiaikojaan.

"Vissa perioder av 1900-talet är fantastiskt intressanta. Entusiasmen och experimentlustan på 1960-talet hittar sin motsvarighet i det efterkrigstida 1920-talet, då den nya generationens synsätt fick stor genomslagskraft", säger Kjell Westö.

jonkinlainen vasemmistolainen, toisaalta olen parantumaton individualisti.

- Toinen asia sitten on, että Helsinki on minulle miljoonä välttämätön. En tunne yhtenkään maailmankolkan historiallisia ja sosiaalisia kerrostumia niin hyvin.

Ennen romaanikirjailijan uraansa Westö työskenteli vuosia toimittajana, muun muassa *Studentbladetissa* ja *Hufvudstadsbladetissa*. Tiedonhankintaan opettava toimittajan työ enteili nykyistä.

- Se varmaan antoi pragmaattisen suhteen kirjoittamiseen. En harrasta turhaa mystifointia. Käytän romaaneissanikin perusrakenteita enkä riko niitä radika-

alisti. Näytän mieluummin kuin kerron. Ja kirjoitan helppotajuisesti. Sehän ei tarkoita yksinkertaisuutta tai yksiuotteisuutta, vaan kykyä välittää ajatuksia. Psykologinen kompleksisuus on saavutettavissa myös riisutun kielen ja kirkkaiden ajatusten kautta.

1980-luvun journalismin räyhähenget

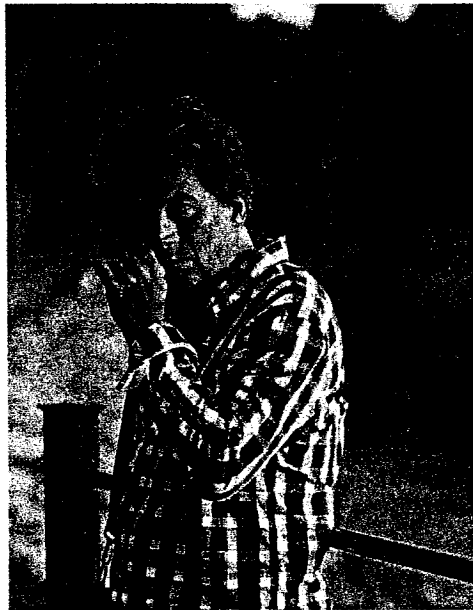
Westö kasvoi toimittajaksi 1980-luvun Suomessa. Mediakenttä muuttui silloin voimakkaasti. Perinteisen, kapeasta aihepiiristä kirjoittaneen lehdistön rinnalle syntyi paljon uusia julkaisuja. Esimerkiksi kiiltävälle paperille painettu 1999 *Citylehti* (myöhemmin *City-lehti*) ihannoit amerikkalaista

1960–70-lukujen ns. uutta journalismia.

- *Cityä* oli perustamassa **Kim Weckström**, joka myös opetti minua Svenska social- och kommunalhögsskolanissa. Hänen kauttaan tutustuin **Tom Wolfen** ja **Hunter S. Thompsonin** journalistiseen tuotantoon. Aloin tehdä sellaista vähän itsekä, pienemmässä mittakaavassa.

Uuden journalismin lippulaiva 1980-luvun alussa oli *Studentbladetin* suomenkielinen vastine *Ylioppilaslehti*. Muiden muassa **Timo Harakka** ja **Kari Kontio** kirjoittivat ravakästi ja riensavasti.

- *Ylioppilaslehti* kävi esimerkiksi kenraali **A. F. Airon** hautajaisissa ja

”Toimittajana olin oppinut yhden tavan kirjoittaa. Kesti vuosia ennen kuin sain riisuttua itseni aseista.”

”Som journalist hade jag lärt mig ett sätt att skriva. Det räckte åratals innan jag kunde få bukt med det.”

på sekvensen på DVD tiotals gånger, och också som stillbilder.

Universella Helsingforsromaner

Som den noggranna skildrare av urban miljö han är, har Westö ofta kategoriserats som Helsingforsskildrare. Själv förhåller han sig svalt till detta.

- Det gör mig till en dummare författare än jag är. Talar man kanske hela tiden om **Paul Auster** som en New York-författare? I vilket fall som helst stämplar det honom inte som provinsiell.

Alla Westös mer omfattande verk har utspelat sig på olika håll i Helsingfors, men han ser dem snarare som europeiska romaner.

- Till exempel *Där vi en gång gått* och *Hägring 38* är universella berättelser som knyter an till 1900-talets historia och individernas irrfärder i de enorma samhäl-

leliga omvandlingarna. Konflikten finns också inom mig, på ett politiskt plan: å ena sidan är jag ett slags vänstermänniska, å andra sidan en oförbätterlig individualist.

- En annan sak är förstås att Helsingfors för mig är en omistlig miljö. Jag känner ingen annan vrå av världen lika bra, alla dess historiska och sociala skikt.

Innan Kjell Westö blev romanförfattare arbetade han många år som journalist, bland annat på *Studentbladet* och *Hufvudstadsbladet*. Journalistjobbet lärde upp honom som researcher, och var en bra förberedelse.

- Det gav säkert en pragmatisk inställning till skrivandet. Jag är inte mycket för mystifierande. Också i mina romaner håller jag mig till bestämda strukturer och bryter sällan radikalt mot dem. Jag visar hellre än berättar. Och jag skriver lättillgängligt. Men det betyder inte att det skulle

vara enkelt eller endimensionellt, det är en förmåga att förmedla tankar. En psykologisk komplexitet kan också uppnås med ett avskalat språk och avklarnade tankar.

1980-talet och journalistikens bråkstakar

Westö blev journalist i 1980-talets Finland. Då upplevde man stora förändringar i mediefältet. Vid sidan av den traditionella pressen med en snäv repertoar föddes många nya publikationer. 1999 kom till exempel *Citylehti* (som senare blev *Citylehti*), som trycktes på glansigt papper och hyllade den amerikanska så kallade new journalism från 1960- och 1970-talet.

- **Kim Weckström** var med och grundade *City*, och han var också min lärare i Svenska social- och kommunalhögsskolan. Genom honom lärde jag känna **Tom Wolfes** och

juttu loppui jotenkin siihen, että kaikki hautajaisvieraat söivät paskaa. Tämä kävi mielessä taannoin, kun lehden toimittajien housuun kakkaamisesta nousi kohu.

- Myös juuri perustettu HS:n kuukausiliite tuntui tuoreelta ja uudisti kaavoja. Tasapuolisuuden ja objektiivisuuden periaatteisiin takertuva vanha journalismi alkoi näyttää pelokkaalta, Westö tiivistää 1980-luvun, jota kutsuu myös ensimmäiseksi narsismin vuosikymmeneksi.

Uusi journalismi -liike korosti kertomuksellisuutta ja omakohtaista otetta. Thompsonin gonzo-reportaaseissa oli oikeastaan kaunokirjallinen lähtökohta.

Ihanteet vesittyivät viimeistään 1990-luvulla ja muuttuivat laiskaksi ensimmäisen persoonan hölötykseksi. Westökin lopetti pian.

- Kirjoitin *Cityyn* uuden journalismin hengessä jutun rikkaasta, mutta sisältä rikkinaisestä miehestä. En maininnut nimeä, mutta silti kaikki suomenruotsalaisessa lammikossa tiesivät, kenestä

on kyse. Tajusin, että röyhkeyteni ei riittä sellaiseen.

Muhkeat tarinat, ilmava rakenne

Westö siirtyi suosiolla kaunokirjallisuuden puolelle. **Jari Tervon** ja **Kari Hotakaisen** tavoin hän aloitti uransa runoilijana, kokoelmilla *Tango Orange* (Söderström 1986), *Epitaf över Mr. Nacht* (Söderström 1988) ja *Avig-Bön* (Ai-Ai 1989, **Anders Hedin** nimellä).

- Niitä kahta ensimmäistä jopa häpeän. Tai sanotaanko, että en valtavasti innostu, jos joku ottaa ne puheeksi. *Avig-Bönistä* luin toisaalta yhden runon kirjallisuustilaisuudessa Ruotsissa viime vuonna – eikä nolottanut yhtään.

- **Christer Kihlmanin** aloitti runoilijana, vaikkei se ollut hänen omin lajinsa. Ehkä jotkut ovat luotuja siirtymään proosaan.

Westö teki myös novellikokoelmia (*Merkitty ja muita novelleja*, Otava 1990, *Tapaus Bruus ja muita kertomuksia*, Otava 1993).

Kirjailijaksi kehittyminen otti silti aikansa.

- Toimittajana olin oppinut yhden tavan kirjoittaa. Kesti vuosia ennen kuin sain riisuttua itseni aseista. Talvella 1989 onnistuin yhtäkkiä kirjoittamaan *Avig-Böniin* ihan erilaisia runoja kuin ennen, eheämpiä ja tiiviimpiä. Kun eriytin muodot selkeästi, tarinoidenkin kirjoittaminen alkoi rullata.

Romaanin muodoissa riittää opeteltavaa loppuiäksi. Kirjailija on itse usein kriittisin lukijansa, ja Westökin näkee teoksissaan puutteita.

- Teen muhkeita ja pitkiä tarinoita, mutta haaveilen **Italo Calvinolle** ominaisesta kevyestä, ilmavasta ja toimivasta rakenteesta. Tuntuu lähes mahdottomalta ihanteelta, mutta tavoittelen sitä joka kerta. Joistakin romaaneistani paistaa, että olen jäänyt lähteisiini liikaa kiinni. *Leijat Helsingin yllä* ja ehkä myös *Älä käy yöhön yksin* olisivat vaatineet vielä vuoden lisää. *Kangastus 38:ssä* onnistuin mielestäni upottamaan taustatiedon kertomukseen.

Hunter S. Thompsons journalistiska verk. Jag började själv skriva så, om än i mindre skala.

Den nya journalistikens flaggskepp i början av 1980-talet var *Studentbladet* finskspråkiga motsvarighet, *Ylioppilastehti*. Där skrev bland andra **Timo Harakka** och **Kari Kontio**, rappt och skoningslöst.

-*Ylioppilastehti* bevakade till exempel general **A. F. Airos** begravning och i artikeln final stod i stort sett att alla begravningsgästerna åt skit. Det här återkallades i mitt minne nyligen när det blev en sån uppståndelse kring incidenten med redaktörerna som kackade på sig.

Också den nygrundade månadsbilagan till *Helsingin Sanomat* kändes fräsch och nyskapande. Den gamla journalistiken som klamrade sig fast vid opartiskhet och objektivitet började verka ängslig, säger Westö sammanfattande om 1980-talet, enligt honom narcissismens första decennium.

New journalism poängterade det berättande och det personliga greppet. I Thompsons egna gonzo-reportage fanns i själva verket en skönlitterär utgångspunkt.

Men på 1990-talet var idealen redan urvattnade och förvandlades till ett slappt

pladdrande i första person singularis. Westö gav också upp där.

-Jag skrev en artikel i new journalism-anda om en rik med trasig man. Namnet avslöjade jag inte, men alla i den finlandssvenska ankdammen visste vem det var. Jag förstod senare att jag inte hade tillräckligt med fräckhet för sånt där.

Fylliga historier, luftig struktur

Westö övergick utan desto större åthävor till skönlitteraturen. Liksom **Jari Tervo** och **Kari Hotakainen** började han som poet, med samlingarna *Tango Orange* (Söderströms 1986) *Epitaf över Mr. Nacht* (Söderströms 1988) och *Avig-Bön* (Ai ai 1989, som skrevs under pseudonymen **Anders Hed**).

- Jag skäms rentav för de två första. Eller ska vi säga att jag inte blir så entusiastisk om de kommer på tal. Å andra sidan läste jag en dikt ur *Avig-Bön* på en litterär sammankomst i Sverige i fjol – utan att bli generad.

Christer Kihlman började också som poet, fastän det inte egentligen var hans genre. Kanske vissa är gjorda för att gå över till prosa. Westö skrev också

två novellsamlingar (*Utslag och andra noveller*, Söderströms 1989, *Fallet Bruus*, Söderströms 1992). Men att utvecklas till författare tog sin tid.

- Som journalist hade jag lärt mig ett sätt att skriva. Det räckte åratals innan jag kunde få bukt med det. Vintern 1989 lyckades jag plötsligt skriva alldeles annorlunda dikter än tidigare. Helare och mer koncentrerade. När jag lärt mig hålla i sär de olika formerna började det episka skrivandet också att rulla på.

Romanformen betyder livslångt lärande. Författaren är ofta sin egen strängaste läsare, och Westö ser också brister i sina verk.

- Jag skriver ganska maffiga och visträckta historier, men jag drömmer om en lätt, luftig och funktionell struktur som hos **Italo Calvino**. Det känns nästan som ett omöjligt ideal, men det är det jag vill varje gång. I vissa av mina romaner syns det att jag fastnat för mycket i mina källor. *Drakarna över Helsingfors* och *Gå inte ensam ut i natten* skulle ha behövt ett år till på sig, men i *Hägring 38* har jag integrerat stoffet i berättelsen på ett lyckat vis, tycker jag.